

THE EFFECT OF DIFFERENCES OF TRFS-9 AND TMS-39 FAIR ASSESSMENT METHODS ON NET WORK CAPITAL: IMPLEMENTATION ON COMPANIES SUBJECT TO SUSTAINABILITY INDEX

DOI: 10.17261/Pressacademia.2020.1179

JEFA- V.7-ISS.1-2020(4)-p.34-43

Tuba Derya Baskan

Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Department of Management, Kırıkkale, Turkey.
tbaskan@kku.edu.tr , [ORCID: 0000-0001-8809-7043](https://orcid.org/0000-0001-8809-7043).

Date Received: January 10, 2020

Date Accepted: March 5, 2020

To cite this document

Baskan, T.D., (2020). The effect of differences of TRFS-9 and TMS-39 assessment methods on net working capital: implementation on companies subject to sustainability index. Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA), V.7(1), p.34-43.

Permanent link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2020.1179>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licenced re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- Turkey Financial Reporting Standard-9 Financial Instruments Standard of (IFRS-9) 01.01.2018 Date of the ring was mandatory for the reporting of public companies. Turkey Accounting Standard-39 Recognition and Measurement Standard (TAS-39) brought a number of new regulations have emerged. Changes in the valuation of financial instruments are considered. Stata 14.1 Panel analysis was used to analyze the fair value of financial instruments and their effect on net working capital in firms subject to sustainability index.

Methodology- This study was conducted in companies subject to the Sustainability Index between 2005-2018 using panel analysis in the Stata 14.1 program.

Findings- According to the results reached, it has been determined that the increase in fair valuation in financial instruments has affected the net working capital. It was also determined that it caused an increase in the financial debt variable that we put as a dummy variable.

Conclusion- The fair value method is important in evaluating financial instruments so that companies can effectively manage their asset and resource structures. As long as the companies can pay their short term debts and manage their short term assets correctly, it is thought that they can play a role in the market and compete with other companies. At the same time, the meaningful relationship between firms ability to pay their debts and their fair value is an expected result.

Keywords: IFRS-9, UMS-39, fair valuation, net working capital.

JEL Codes: M40, M41

TRFS-9 VE TMS-39 GERÇEĞE UYGUN DEĞERLEME YÖNTEMLERİNİN FARKLILIKLARININ NET ÇALIŞMA SERMAYESİNE ETKİSİ: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNE TABİ FİRMALARDA UYGULAMA

ÖZET

Amaç- Türkiye Finansal Raporlama Standardı-9 Finansal Araçlar Standının (TRFS-9) 01.01.2018 tarihinde halka açık şirketlerin raporlanmasında zorunlu olması ile Türkiye Muhasebe Standardı-39 Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardına (TMS-39) getirdiği bir takım yeni düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Finansal araçların değerlendirilmesinde görülen bir takım değişiklikler göz önüne alınarak sürdürülebilirlik endeksine tabi firmalarda finansal araçların gerçeğe uygun değerlendirilmesi ile net çalışma sermayesine etkisine bakılması amaçlanmaktadır.

Yöntem- Bu çalışma Stata 14.1 programında panel analiz kullanılarak, 2005-2018 yılları arasında Sürdürülebilirlik Endeksine tabi firmalarda yapılmıştır.

Bulgular- Çalışmanın amacı kapsamında yapılan analizler sonucunda genel olarak finansal araçlardaki gerçeğe uygun değerlemedeki artışın net çalışma sermayesine etkilediği, aynı zamanda kukla değişken olarak koyduğumuz finansal borç değişkeninde de artışa sebep olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç- Firmalar etkin bir şekilde varlık ve kaynak yapılarını yönetebilmeleri için finansal araçların değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer yöntemi önem arz etmektedir. Firmalar kısa vadeli borçlarını ödeyebildikleri ve kısa vadeli varlıklarını doğru yönetebildikleri sürece piyasada etkin bir rol oynayarak, diğer firmalar ile rekabet edebilecek düzeye gelebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda firmaların borçlarını ödeyebilme gücü finansal araçların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi arasında tespit edilen pozitif anlamlı ilişki de literatür araştırmaları kapsamında beklenen bir sonuçtur.

Anahtar Kelimeler- UFRS-9, TMS-30, Gerçeğe Uygun Değer Yöntemi, Net Çalışma Sermayesi.

JEL Kodları: M40, M41

1. GİRİŞ

Ülkemizde muhasebe standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları doğrultusunda 2005 yılında Sermaye Piyasası Kanununa tabi firmalar için uygulamaya konularak finansal raporların gerçeğe uygun biçimde sunulmasını düzenlemektedir. Finansal varlıkların Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) çerçevesinde değerlendirilmesi ile ilgili Türkiye Finansal Araçlar standardı-9 (TFRS-9) 1.Ocak 2018 de uygulanması mecburi olan bir standart olarak 2015 yılında yayınlanmıştır. Finansal araçların değerlendirilmesinde mevcut olan TMS-39 standardının karmaşık yapıda olmasından kaynaklı düzenlenen bu standart ile finansal araçların raporlanmasında farklılıklar meydana gelmektedir. TMS 39 ve TFRS-9 kapsamında finansal araçların nasıl sınıflandırılacağı, değerlendirileceği ve muhasebe kayıtlarının nasıl oluşacağı konularına ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

Çalışma da 2005-2018 yılları arasında Sürdürülebilirlik Endeksine tabii 37 adet firmanın net çalışma sermayesinin, firmaların finansal varlıklarının gerçeğe uygun değerlendirilmesi durumunda, nasıl etkilendiğine bakılması hedeflenmektedir. Ulaşılan sonuca göre ise net çalışma sermayesinin, finansal araçların gerçeğe uygun değerlendirilmesi ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bir başka ifade ile finansal araçların gerçeğe uygun değerlemeye tabi tutulmasının net çalışma sermayesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Firmaların finansal araçları menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Menkul kıymet, firmalara kar getirmek amacı ile alınan, gerektiğinde satılabilen hisse senetleri, tahvil, hazine bonusu, kar zarar ortaklığı belgesi, finansman bonusu gibi kıymetli araçları ifade etmektedir (Sevilengül, 2014, s.195). Bu finansal araçlar firmaların atıl fonlarının değerlendirilmesini ve firmaların varlıklarını artırmayı sağlamaktadır.

Finansal araçlar, tek düzen muhasebe sisteminde 11 Menkul Kıymetler hesap grubunda yer alırken, Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarına Göre 11 No'lu Finansal Varlıklar hesap grubunda yerini almaktadır. Standartların temelde değerlendirme yöntemi, varlık ve borçların asıl değerlerinin daha net olarak belirlenmesi açısından tarihi maliyet yöntemi yerine gerçeğe uygun değer yöntemidir.

Türkiye Finansal Raporlama Standardı-13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında (TFRS-13) bu yöntem ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Kısaca TFRS-13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardının tanımına göre; bir firmada bir varlığın satışından elde edilecek olan veya bir borcun devrinde ödenmesi gereken tutar gerçeğe uygun değer yöntemidir (KGK, TFRS 13 md.9). Firmalar mevcut varlık ve borçlar için gerçeğe uygun değerlendirme yöntemlerini uygulamakta ve birbirlerinden farklı şekillerde gerçeğe uygun değerlemeye tabi olmaktadır. Örneğin, alacaklar değerlendirilirken iskonto edilmiş maliyet değeri esas alınmakta iken, hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerlendirilmesinde piyasa değeri esas alınmaktadır (Akbulut, 2008, s.18).

Gerçeğe uygun değerlendirme yöntemi finansal raporlama standartlarına göre varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesinde ağırlıklı olarak kabul edilmiştir. Ticari alacaklarda ilk değerlendirme ölçümünde gerçeğe uygun değerlendirme tercih edilirken, sonraki ölçümlerde itfa edilmiş maliyet esası kullanılmaktadır. Ticari borçlar için ise itfa edilmiş maliyet esası uygulanmaktadır (Kaya, 2019, s. 847).

Standartlarla beraber ortaya çıkan bu kavram, bilgi kullanıcıların ihtiyacını karşılamak, firmaların varlık ve borç tutarlarını belirlemek ve değerlemek açısından kullanılmaya başlanmıştır. Standartta değerlendirilmede beş temel ölçüt bulunmaktadır (Kavramsal Çerçeve Standardı- md.100 ve Pamukçu, 2011, s. 82).

- Tarihi maliyet; varlıkların ve borçların oluştuğu dönemdeki değeridir.
- Cari maliyet; varlıkların alınması ya da borçların ödenmesi için gereken nakit ve nakit benzeri değerdir.
- Gerçekleşebilir değer (itfa değeri); Varlıkların işletmenin normal faaliyet koşullarında elden çıkarıldığında elde ettiği tutar ve borçlarının da işletmenin normal faaliyet koşullarında sonlandırılması için iskonto edilmeyen tutarlarını ifade etmektedir. (Kavramsal çerçeve, madde 100).
- Gerçeğe uygun değer: Yeniden değerlendirme modelidir. Yatırım amaçlı gayrimenkuller, satılmaya hazır finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarar yansıtılan finansal varlıklar, nakit ve nakit benzeri varlıklar, ticari ve diğer alacaklar, kıdem tazminatı karşılıkları bu yöntem ile değerlendirilmektedir. (Akbulut, 2008, s.18-25).

- Kullanım değeri (Bugünkü değer): Firmaların varlıklarının geri kazanabilir değerlerini hesaplayan ve **tamamen** işletmeye özgü bir değer olan ölçüm esasıdır. Bu sayede firmalar geleceğe yönelik bir tahminleme yapabilmektedir.

Çalışma da TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı ile TFRS 9 Finansal Araçlar Standartlarına göre finansal araçların sınıflandırılması, muhasebeleştirilmesi ve değerlendirilmesine ilişkin genel kabul edilen kurallar ve ilkelere değinilerek, gerçeğe uygun değerlemenin net çalışma sermayesine etkisine bakılacaktır.

3. TFRS-9 VE TMS-39 ÇERÇEVESİNDE DEĞERLEME VE KAYITLARIN KULLANIMI

Muhasebe ve Raporlama Standartları, dünyada ortak bir muhasebe dili oluşturmak, ülkelerarası farklılıkları ortadan kaldırmak amacı ile finansal tabloların karşılaştırılabilirliğinin sağlanması için hazırlanan bir standart setidir. Bu standartlardan biri de TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı ile TFRS 9 Finansal Araçlar Standardıdır. TMS 39 standardı oldukça karmaşık bir yapıda olup, uygulama da çeşitli zorluklar yaşanması nedeni ile TFRS-9 standardı ortaya çıkmıştır. Bu standart finansal araçların muhasebeleştirme, değerlendirme ve sınıflandırması kapsamında belirlenen ilke ve kuralları yalınlaştırmış daha anlaşılır, uygulanmasının daha kolay olduğu düzenlemeler getirmiştir.

TMS-39 Finansal Araçlar Standartındaki düzenlemeler 2005 yılında başlanmış olmakla beraber, 2009 ve 2010 yıllarında firmalara isteğe bağlı olarak kullanılmasına izin verilmiştir. (Gökçen vd., 2016, s.114). Zorunlu uygulama 01.01.2018 tarihinde gerçekleşmiş ve Kamu Gözetim Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) da hesap dönemleri olarak belirlemiştir. Böylelikle firmalar 01.01.2018 yılına kadar TMS-39 ya da TFRS-9 standardı kullanmak için serbestlikleri bulunmaktadır. (Fındık, 2016, s. 62).

TFRS-9 Finansal Araçlar standardına ile TMS-39 Finansal Araçlar standardı temelde büyük farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar finansal araçları ölçümlemede, sınıflandırmada, ilk kez muhasebeleştirmede ve sonraki dönemlerde değerlendirilmesinde görülmektedir.

Finansal araçlar sınıflandırılırken TMS-39 a göre (Ayçiçek, 2011, s.60);

- Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar
- Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar
- Satılmaya hazır finansal varlıklar
- Kredi ve alacaklar.

Finansal araçlar sınıflandırılırken TFRS-9 a göre (Özulucan vd, 2017, s. 246);

- Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar
- İtfa edilmiş maliyeti üzerinden değerlendirilen finansal varlıklar

TFRS-9 da finansal varlıkların, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar veya İtfa edilmiş maliyeti üzerinden değerlendirilen finansal varlıklar olarak sınıflandırmaya, tabi tutulmaması durumunda gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar olarak sınıflandırılması gerektiğini belirtmektedir (TFRS 9, Paragraf: 4.1.4).

TFRS-9 Finansal araçlar standardında 5.6 paragrafında yeniden sınıflandırılması kısmı ele alınmıştır. Daha önce finansal tablolara alınmış olan kazanç, kayıp veya faizler için herhangi bir düzenleme yapılmayacağı, itfa edilmiş maliyetlerden ölçülen bir finansal varlığın sınıflandırılması sonucunda gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarar yansıtılarak ölçülmeye başlanacağı, varlığın yeniden sınıflandırılmaya başladığı zaman gerçeğe uygun değerinin hesaplanacağı standartta belirlenmiştir (TFRS-9, madde 5.6.1.). Standart itfa edilmiş maliyet bedelini, bir finansal varlığın finansal tablolara ilk alındığındaki tutardan ana para geri ödemelerini düşürerek, finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alındığındaki tutar ile vadesindeki tutar arasındaki fark üzerinden hesaplanan faiz yöntemi ile hesaplanan toplam itfa tutarı ilave edilerek ya da düşürülerek bulunan tutar olarak belirtmektedir (TFRS 9: EK A: Tanımlanan Terimler). Finansal varlıkların önceki itfa edilmiş maliyeti ile gerçeğe uygun değer arasındaki farktan kaynaklanan kazanç ya da kayıp hesaplanmaktadır. Bu sonuç kar ve zarara yansıtılmaktadır. Bu sonuç TMS-39 standardı ile aynıdır (TFRS-9, madde 5.6.2.).

TFRS-9 ile TMS-39 Finansal Araçlar standardı varlıkların değerlendirilmesinde farklılıklar mevcuttur. TMS-39'a göre, vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkların değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan farklar gelir tablosunda Kar/zarara yansıtılırken, TFRS-9'a göre, gerçeğe uygun değer farkı, diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan farklılıklar öz kaynaklarda finansal varlıklar değerlendirme farkları olarak izlenmektedir. Yine satış aşamasında olan finansal

araçların değerlemesi sonucu ortaya çıkan farklar özkaynaklarda “finansal varlıkların değerlendirme farkları” hesabında gösterilemektedir.

TFRS-9 standardında ise itfa edilmiş maliyet değeri ile finansal araçların değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan farklar gelir tablosunda kar/zarara yansıtılacaktır. Varlığın yeniden sınıflandırılması sonucunda gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülmeye başlanması, varlığın yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile ölçülmektedir. Oluşan farklılıklarda diğer kapsamlı gelire yansıtılmaktadır (TFRS-9 Standardı md:5.6.2-5.6.4 ve Özulucan vd, 2017, s. 247).

4. LİTERATÜR İNCELEMESİ

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardının, TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı kapsamında değişmesi ve bazı ilke ve kurallar getirilmesi muhasebe literatüründe son zamanlarda yoğun ilgi odağı olan konulardan birisidir. Literatürde sürdürülebilirlik endeksine tabi firmaların raporlamaları, kurumsallaşma ilkeleri, firma performansları gibi konular olduğu gibi; gerçeğe uygun değerlendirme yönteminin de avantaj ve dezavantajları, değerlendirme sorunları, alacak riskleri gibi pek çok çalışma bulunmaktadır. Diğer taraftan net çalışma sermayesi de varlıkları yönetme, firma sürekliliği, yatırım kararları, finansal borçların kontrol edilebilmesi gibi birçok farklı değişkenler kullanılarak ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında literatürde yapılan bazı çalışmalara yer verilecektir. Finansal raporlamaların değerlemesini inceleyen Ulusan (2007), varlık ve borçların farklı değerlemeye tabi tutulduğu, ortaya çıkan farklı sonuçlar ile de finansal bilgi kullanıcıların farklı kararlar aldığını belirtmiş ve değerlemede karşılaşılan sorunlardan bahsetmiştir. Yine Türel (2009) yapmış olduğu gerçeğe uygun değer ile finansal raporlamanın ülkemizde algılanması ve uygulanmasına yönelik çalışmada, GUD ile finansal raporlama yaklaşımını Borsa İstanbul'daki halka açık işletmeler tarafından uygulanma düzeyi incelenmek için anket çalışması yaparak, bağımsız denetçilerin GUD ile finansal raporlamaları ne derece yararlı buldukları üzerine bir çalışma yapmıştır. Sonuçlara göre katılımcıların GUD ile finansal raporlamayı değerlendirdikleri zaman tarihi maliyete göre daha faydalı bilgiler sağladığı tespit edilmiştir. Yine Pamukçu (2011) de gerçeğe uygun değer muhasebesi ve finansal tablolara etkisini incelemiş ve gerçeğe uygun değer ile düzenleme ve mevcut yasal düzenlemelerdeki esaslara göre değerlendirme yapıldığında farklılıkların ortaya çıktığını belirtmiştir. Alacakların bilanço günündeki değerine yani GUD değerine indirgenmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda vergi mevzuatı ile muhasebe standartlarındaki düzenlemeler arasında uyum sağlanması bilgi kullanıcılarına da önemli bir kolaylık sağlayacaktır, şeklinde tespit bulunmuştur. Diğer taraftan İşveroğlu (2014), TMS 39 kapsamında finansal varlıkların sınıflandırılması ve değerlemesini Borsa İstanbul 100 endeksindeki şirketlerde analiz etmiştir. Buna göre ise 37 şirket finansal varlıklarını gerçeğe uygun değerle değerlemediği, 19 şirket ise, finansal varlıklarını gerçeğe uygun değerle değerlemediği ve değerlendirme farklarını özkaynaklarda raporlamaktadır şeklinde sonuca ulaşmıştır.

GUD değerlendirme yönteminin avantaj ve dezavantajlarını inceleyen bir çalışma yapan Arı ve Yılmaz (2015) da, değerlendirme yöntemlerinin kendi içinde olumlu ve olumsuz yanları olduğunu, hepsinin birlikte finansal raporlamalara sunulması halinde olumsuz tarafların büyük ölçüde ortadan kalkabileceği sonucuna varmışlardır. Firma bilançolarında finansal araçların nasıl muhasebeleştirileceği konusu, varlık grubunda çok yer tutabilmesi ile ortaya çıkmıştır. Finansal araçların muhasebeleştirilmesi işletmeler ve bilgi kullanıcılar (yatırımcılar, ortaklar, kredi verenler, devlet vb.) açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmada Türkiye Muhasebe Finansal Raporlama Standartları'na göre finansal araçlar muhasebeleştirilmektedir. Ayrıca finansal varlıklar ayrıntılı olarak açıklanmakta ve finansal borçlar üzerinde durulmamaktadır. Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'na göre finansal araçların muhasebeleştirilmesini inceleyen Kaya (2015) işletme bilançolarında büyük tutarlarda finansal araçların yer alması nedeni ile muhasebeleştirilmesi konusu incelemiş, finansal varlıklar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Finansal varlığın gerçeğe uygun değerinin aktif piyasada kayıtlı bir fiyatla olduğunu, aktif bir piyasa yoksa değerlendirme yöntemlerini belirlenmesi gerektiğini, bir finansal varlığı muhasebeleştirirken ilk önce, bu varlığın gerçeğe uygun değerinin tespit edilip edilemeyeceğini, uygun değerlendirme ölçüsünün belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Yine Kaya TMS/TFRS'lerin Tek düzen hesap planı ile uyumlu olmaması nedeni ile hesap planında değişiklikler yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Özulucan vd. (2017) “Menkul Kıymetlerin TMS-39 Ve TFRS-9 Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesini İnceleyen” bir çalışma yapmışlar ve menkul kıymetlerin ilk muhasebeleşmesi, değerlendirilmesi, değerlendirme farklarının raporlamalara yansıtılması ve uygulama örnekleri ile açıklamışlardır. Yine finansal durum tablosunun unsurlarının ölçüm esasları açısından karşılaştırmalı olarak inceleyen Kaya (2019), TMS/TFRS ve BOBİ-FRS'nin birbiri ile daha uyumlu olduğu, VUK ve MSUGT vergi odaklı ölçüm esaslarını benimsediği ve farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan Gököz (2019) TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı çerçevesinde ticari alacaklara ilişkin beklenen kredi zararlarının tespiti ve muhasebeleştirilmesine yönelik bir çalışma yaparak, ticari alacaklara ilişkin kredi risklerinin nasıl hesaplanıp belirleneceğini tespit etmeye çalışmıştır.

Diğer taraftan modele bağımlı değişken olarak sunduğumuz değişkenimiz ise net çalışma sermayesidir. Firmaların değerlemedeki finansal raporlamalarda yeri, finansal açıdan yatırım kararları, mali kaynakları, varlıklarını yönetme gibi bir çok faktörü etkilemektedir. Bu aşama da önemli bir unsur da net çalışma sermayesidir. Kısa vadeli borçları ödeyebilme gücü olarak ifade edilen net çalışma sermayesi, firma devamlılığında oldukça önemli bir unsurdur. Literatürde brüt çalışma sermayesi dönen varlık toplam tutarı ifade ederken, net çalışma sermayesi ise dönen varlıklardan kısa vadeli borçların düşürülmesi ile elde edilen tutarı ifade etmektedir. Firmaların cari varlıklara yapılacak yatırımlarının kararları ve bunların finansmanı ile ilgili kararlar net çalışma sermayesini etkilemektedir. Yani firmaların etkin bir çalışma sermayesine sahip olabilmesi için de cari varlıklarını ve cari borçlarını kontrol edebilmesi, planlayabilmesi, borçlarını ödeyebilme risklerini en aza indirebilmeleri, gereksiz yatırımlar yapmamaları gibi ifade edilebilmektedir (Şahin, 2011, s.124). Net çalışma sermayesi ile ilgili literatürde pek çok çalışma yapılmıştır. Öz ve Güngör, imalat sektöründe 1992-2005 verilerini kullanarak çalışma sermayesi yönetiminin firma karlılığı üzerindeki etkisine bakmışlar ve negatif ilişkili olduğunu, satışlardaki büyüme ve mali duran varlıkların kârlılığa pozitif ve anlamlı etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Dayı (2019) yapmış olduğu Net çalışma sermayesinin likitideye etkisine Bist 30 endeksinde bakmış ve likitide oranları ile net çalışma sermayesi devir hızı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmektedir.

Çalışmada finansal araçların değerlemesi ile bir çok literatür desteği alınarak, TFRS-9 ve TMS 39 standardı incelenmiştir. Literatürdeki boşluk nedeni ile finansal araçların gerçeğe uygun değerlemesinin net çalışma sermayesine etkisi incelenmektedir. Yine firmaların kısa dönemli finansal ihtiyaçlarını karşılamaları için, çalışma sermayesinin önemli bir finansman kaynağı ticari borçlar ve ticari borçlarda yapılan iskontolar önemli bir maliyet unsuru olduğu düşünülerek çalışmaya kukla değişken olarak finansal borçlar değişkeni de eklenmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Dünyada bir çok firmanın sürdürülebilirlik faaliyetlerine ilişkin verilerini, sürdürülebilirlik raporları ile sundukları, firmaların sosyal, çevresel ve ekonomik faaliyetlerine ilişkin performanslarını bu raporlamalar ile destekleri tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporları sunan firmalar, kurumsal yönetim ilkelerinin kullanılması, performanslarında ve uzun vadeli süreçte firmalarda bir değer yaratması açısından, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler ile ilgili risklerin yönetilmesinde önem arz etmektedir. Aynı zamanda firmaların finansal ve finansal olmayan verilerini kapsamı, uzun vadede firmalara ait strateji ve politikalarını ortaya çıkarabilmeleri açısından da önemlidir. Literatüre bakıldığında sürdürülebilirlik endeksinde son zamanlarda yapılan çalışmalarda sürdürülebilirlik raporlamaları, firma performansları, değişen rekabet anlayışları gibi çalışmalara rastlanmıştır. Sürdürülebilirlik endeksinde tabi firmaların finansal araçlarının değerlemesinin incelendiği bu çalışma literatürdeki bu boşluğa katkı sağlamak için yapılmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın analizi Sürdürülebilirlik Endeksinde tabi firmalarda yapılmıştır. Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik endeks kriterleri, Aralık 2015 itibari ile genişletilmiş şekilde yayınlanarak, BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan firmalarda uygulanmaya başlatılmıştır (www.borsaistanbul.com, erişim tarihi: 19.11.2019).

Çalışma da kurumsal sürdürülebilirlik endeksinde tabi firmaların finansal araçlarının TFRS-9 ve TFRS-39 standardı kapsamında değerlendirilmesi ve firmaların finansal borçların, net çalışma sermayesini etkileyip etkilemediğine bakmak için panel analiz yöntemi kullanılmıştır.

5.1. Araştırma Örneklem ve Değişkenleri

Toplam sürdürülebilirlik endeksinde tabi 2005-2018 yılları arasında 37 adet firmanın tam veri setine ulaşılabilmiş ve modele 37 adet firmanın yıllık verileri sunulmuştur. Bu firmaların verilerine Kamuyu Aydınlatma Platformu'ndan (KAP) ulaşılmıştır. Çalışmanın değişkenleri aşağıdaki Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırma Değişkenleri

Değişkenler	Kısaltmalar	Hesaplamalar	Alındığı Yer
Net Çalışma Sermayesi	ncs	Dönen Varlıklar – Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	KAP
Finansal Borç	fb	Toplam Finansal Borç	KAP
Gerçeğe Uygun Değer	GUD	TMS -39...0 TFRS- 9....1	KAP

Çalışmada bağımsız değişken, finansal araçların GUD değerini TFRS-9'a göre değerlendirilmesine "1" TMS-39'a göre değerlendiren firmalara ya da TFRS-9 standardının zorunlu olması sebebi ile bilançoya ilgili hesabı yazan ama boş bırakan firmalara "0" değeri verilerek belirlenmiştir. TFRS-9 Finansal Araçlar standardı her ne kadar 01.01.2018 de yürürlüğe girerek uygulanması zorunlu olsa da dipnotlar incelendiğinde ve kullanımına bakıldığında henüz tam anlamı ile kullanılmadığı tespit edilerek, bağımsız değişkenlerden biri ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan 2015 yılından sonra taslak raporu oluşturulan TFRS-9 standardının uygulanmasının isteğe bağlı olması da finansal araçların değerlendirilmesinde farklılıklar yaratmaktadır. Aynı zamanda modele kukla değişken olarak finansal borçların logaritması alınarak sunulmuştur

5.2. Araştırma Yöntemi ve Modeli

Gerçeğe uygun değer (GUD) ile değerlendirilen finansal araçlar ile firmaların net çalışma sermayesi arasındaki ilişki panel regresyon analizi ile test edilecektir. Bunun için N yatay kesit ve T zaman serisi olmalı ve zaman serisinin yatay kesit serisinden büyük olması gerekmektedir (Pesaran, 2004:3). Bir panel veri analiz modeli genel olarak şu şekilde ifade edilmektedir.

$$y_{it} = \alpha + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + \varepsilon_{it} \quad i = 1, 2, \dots, N; t = 1, 2, \dots, T$$

y: bağımlı değişken ve X bağımsız değişkenleri,

t: zaman serisi,

i: yatay kesit birimlerini,

α : sabit terim,

β : eğim parametrelerini ifade etmektedir (Çetin ve Ecevit, 2011:172).

Modelin çalıştırılmasından önce, çıkan sonuçların sapmalı olmasını ve yanlış sonuçlar vermesini engellemek için yatay kesit bağımlılık durumlarına bakmak gereklidir. Yatay kesit durumlarının olması ya da olmamasına göre yapılması gereken birim kök testlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada yatay kesit boyutunun (N) zaman boyutundan (T) büyük olduğu durumlarda yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi için CD testi uygulanmıştır. Yatay kesitler arasında ilişkinin olmadığını gösteren H0 hipotezi altında bu test istatistiği standart normal dağılım gösterir (Koçbulut ve Barış, 2016, s.28). Bu test aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır (Pesaran, 2004, s.9).

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right) \Rightarrow N(0,1)$$

Uygulanan yatay kesit bağımlılık test sonucuna göre değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğu görülmüştür. Bu durumda birim kök testlerinin ikinci nesil testler ile gerçekleştirilmesinin uygun olacaktır. Bu çalışmada başlıca ikinci nesil birim kök testlerinden olan CIPS testi ile değişkenler arası durağanlığa bakılmıştır. Sonuçlar Tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılık Testi ve Birim Kök Testi Sonuçları

	CD Pesaran(2004)	Düzye- Trendli Birim Kök Testi (CIPS testi)	Düzye- Trendsiz Birim Kök Testi (CIPS testi)
--	------------------	---	--

Değişkenler	Istatiksel değ.	Olasılık değ.	Istatiksel değ.	Olasılık değ.	Istatiksel değ.	Olasılık değ.
Innçs	9.89	0.000	-6.550	0.0000	-3.915	0.000
Infb	51.58	0.000	-12.573	0.000	0.638	0.000

Tablo 2 de yer alan sonuçlara göre bazı değişkenlerin düzeyde durağan olduğu, bazılarının olmadığı görülmüştür. Düzeyde urağan olmayan değişkenlerin logaritmaları alınarak serilerin durağanlığı sağlanmış ve modele sunulmuştur.

$$\ln NCS_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln fb_{it} + \beta_2 GUD_{it} + u_i$$

Stata14.1 programı ile bir sonraki aşama olan panel veri analiz modellerinden sabit etkiler modeli ya da rassal etkiler modeline karar vermek gerekmektedir. Bunun için de Stata da tesadüfi etkiler testi ve sabit etkiler testi yapılmıştır. Bunlar arasında karar vermek için de kullanılan "Hausman Test" yapılmıştır. Bu testlere ilişkin sonuçlar aşağıda Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3: Panel Veri Sonuçları

Bağımlı Değişken : Innçs Toplam Gözlem Sayısı: 426		
	Tesadüfi Etkiler Modeli	Sabit Etkiler Modeli
Değişkenler	Katsayı (Olasılık)	Katsayı (Olasılık)
GUD	0.8260459 (0.000)	0.724503 (0.000)
Infb	0.0504651 (0.203)	0.1500033 (0.000)
Prob > F	0.0000	0.0000

Not: Parantez "z" değerini göstermektedir. *0.01, ** 0.05, ***0.10 anlamlılık düzeyleri.

Panel veri analizi tahminlerinden hangisinin dikkate alınacağını tespit etmek amacıyla Hausman test gerçekleştirilmiştir. Hausman test hipotezine göre; aşağıdaki şekilde kurulmaktadır. Bu test sonuçları Tablo 4 de sunulmuştur.

Tablo 4: Hausman Test Sonuçları

Test Summary	Chi-SqStatistic	Prob.
Cross-section random	65.81	0.0000

Tablo 4 deki Hausman test sonuçlarına göre olasılık değeri 0.000 çıktığından dolayı sabit etkiler modelini tercih etmek daha etkili ve güvenilir sonuçlar vermektedir. Bu durumda panel veri analizi sabit etkiler modeli ile gerçekleştirilecektir. Çalışmanın değişkenleri arasında otokorelasyon durumunu test amacıyla Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI testleri gerçekleştirilmiştir. Değişen varyans için de F test yapılmaktadır. Modelimizde değişen varyans ve otokorelasyon olmaması beklenmektedir.

Tablo 5: Değişen Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları

Testler	Olasılık değeri
Otokorelasyon Testleri	
Durbin-Watson testi	0.93235672
Baltagi-Wu LBI Testi	1.3942701
Değişen Varyans Testi	F Test (Olasılık Değeri)
	0.0000

Otokorelasyon sonuçlarına göre; Durbin-Watson testine göre elde edilen sonucun 2'den küçük olması durumunda otokorelasyonun var olduğu kabul edilmektedir. Durbin-Watson testi ve Baltagi-Wu LBI testi sonuçlarına göre de otokorelasyon olduğu belirlenmiştir (Tatoğlu, 2012:213-216). Değişen Varyans sonuçlarına göre; F Test olasılık sonucuna göre de değişen varyans olduğu belirlenmektedir.

Modelde belirlenen bu sonuçlara göre, modeldeki parametreler arasında değişen varyans ve otokorelasyon olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle dirençli tahmin modellerinden olan Driscoll ve Kraay Tahmincisi ile model tekrar çalıştırılmalıdır. Bu test sabit etkiler panel veri ile tahmin edilen modelde kullanılan, düzeltilmiş standart hata tahminleri, kovaryans matris tamnincilerinin tutarlılığını garantilemektedir. (Yerdelen Tatoğlu, 2012:276).

Tablo 6: Driscoll-Kraay Test Sonuçları (Sabit Etkiler Tahmincisi)

Gözlem Sayısı = 426		Number of groups = 35				
Method = Fixed-effects regression		F(2, 13) = 265.05				
Group variable (i) = id		Prob> F = 0.0000				
Maximumlag = 2						
within R-squared = 0.4050						
Bağımlı değişken = nçs						
Değişiklik	Katsayı	Drisc/Kraay Std. Hata	t	P> t	Güven Aralığı (%95)	
ln_fb	0.4414968	0.0254388	17.36	0.000	0.3865396	0.4964540
gud	0.49214740	0.1085675	4.53	0.001	0.2576016	0.7266932

Tablo 6' da yer alan sonuçlara göre, değişen varyans ve otokorelasyon olduğu, dirençli standart hatalar yöntemi ile model çalıştırıldığında, bağımlı değişken olan net çalışma sermayesini finansal araçların GUD değerleri ve finansal borçları 0.01 anlamlılık düzeyinde etkilemiştir. Tablo 6'da yer alan R^2 değerine bakıldığında 0.4050 olduğu görülmektedir. Bu sonuç bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken üzerindeki etkisini 0.4050 oranında açıklayabilmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde Finansal borç (fb) ve GUD değeri net çalışma sermayesi üzerinde 0.01 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak ekilediği tespit edilmiştir.

- Gerçeğe uygun değer (GUD) değişkenindeki bir birimlik artış, yüzde 0.05 anlamlılık düzeyinde, net çalışma sermayesinde 0.4921474 birimlik artışa neden olmaktadır. Firmaların finansal araçlarının değerlemesinde GUD yapımları likidite ve etkinliği artırdığı, borç ödeme gücünü yükselttiği sonucuna varılmaktadır.
- Finansal borç (fb) değişkenindeki bir birimlik artış, yüzde 0.05 anlamlılık düzeyinde, net çalışma sermayesinde 0.4414968 birimlik artışa neden olmaktadır. Kukla değişken olarak sunduğumuz finansal borç artışını, net çalışma sermayesinin yüksek olması durumunda likidite gücünün artması ile ilişkilendirebiliriz. Bir başka ifade ile firmaların borçlanma oranları likit durumlarının artması ile ilişkilidir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada 01.01.2018 tarihinde zorunlu olan TFRS-9 Finansal araçlar standardı ile TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme arasındaki gerçeğe uygun değerlemedeki farklılıklar incelenmiştir. Sürdürülebilirlik endeksine tabi firmalarda 2005-2018 yılları arası Stata 14.1 programı kullanılarak panel veri analizi ile uygulama yapılmıştır. Çalışma, TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme standardının değişip TFRS-9 Finansal Araçlar standardı olduğu ve 2015 yılında isteğe bağlı, 01.01.2018 yılında uygulanması zorunlu olduğu göz önüne alınarak, net çalışma sermayesine değerlendirme kayıtlarındaki farklılıklar ve finansal borçların etkisi incelenmiştir.

Çalışma da çıkan sonuçlara göre, firmaların net çalışma sermayesi ile alacakların GUD değerleri arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Gerçeğe uygun değer (GUD) değişkenindeki bir birimlik artış, yüzde 0.05 anlamlılık düzeyinde, net çalışma sermayesinde 0.4921474 birimlik artışa neden olmaktadır. Firmalar tutunabilirliğini sağlamaları ve etkin bir şekilde varlık ve kaynak yapılarını yönetebilmeleri için finansal araçların değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer yöntemi önem arz etmektedir. Firmalar kısa vadeli borçlarını ödeyebildikleri ve kısa vadeli varlıklarını doğru yönetebildikleri sürece piyasada etkin bir rol oynayarak, diğer firmalar ile rekabet edebilecek düzeye gelebileceklerinden bu sonucun anlamlı çıkması beklenen bir durumdur.

Firmaların finansal borcu ile net çalışma sermayesi arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde bir ilişki tespit edilmiştir. Finansal borç (fb) değişkenindeki bir birimlik artış, yüzde 0.05 anlamlılık düzeyinde, net çalışma sermayesinde 0.4414968 birimlik artışa neden olmaktadır. Finansal araçlarda değerlendirme yöntemlerinin firmaların borç ödeme gücünü ölçmek açısından önem arz etmektedir. Firmaların borçlarını ödeyebilme gücü finansal araçların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi arasında çıkan anlamlı ilişki de beklenen bir sonuçtur.

Net çalışma sermayesi, firmalardaki finansal araçların TFRS-9 standardı kapsamında gerçeğe uygun değerlendirilmesi ve finansal borç değişkenlerinden anlamlı pozitif yönde etkilenmesi, sürdürülebilirlik endeksine tabi firmalarda istikrarlı bir rol almasını desteklemektedir.

Çalışmanın sürdürülebilir endeksine tabi firmalarda yapılması çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. kUygulama da henüz yeni olması sebebi ile bundan sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda TRFS-9 Finansal Araçlar standardına göre değişen finansal durum ve kapsamlı gelir tablosundaki farklılıklar daha rahat bir şekilde ele alınabilir. Diğer taraftan TFRS-9'un getirdiği en büyük değişiklik olan karşılık ayırma konusunun da ileride yapılabilecek çalışmalar kapsamında ele alınacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arı M. ve R.Yılmaz., (2015). "Avantaj ve Dezavantajları Açısından Gerçeğe Uygun Değer ile Maliyet Değeri Muhasebesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi Ocak, 65, 147-160.
- Ayçiçek, F. (2011). TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller", Muhasebe Ve Finansman Dergisi, 50, 59-76.
- Çemrek, F. ve E.Burhan, (2014). "Petrol Tüketiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Örneği", Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6 (3), 47-58.
- Çetin, M., & Ecevit, E. (2011). Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Panel Regresyon Analizi. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 11(2), 166-182.
- Çokluk, Ö.,(2010), Lojistik regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama, Educational Sciences: Theory &Practice, 10(3),1357-1407.
- Dayı, F., (2019), Net İşletme Sermayesinin Likiditeye Etkisi: Bist 30 Şirketlerinde Bir Uygulama, KOCATEPEİİBF Dergisi, 21(1), 47-58.
- Fındık, H. (2016), "Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı.69, 62-82.
- Gökçen, G., B.Ataman ve C. Çakıcı (2016). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gökğöz, A. (2019), "TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Çerçevesinde Ticari Alacaklara İlişkin Beklenen Kredi Zararlarının Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi", Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 5(2),163-178.
- İşseveroğlu, G.(2014), "TMS- 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlemesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 10(21), s. 87-106.
- Kaya, G.A.(2015), "Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'na Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi", Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1), 105-121.
- Kaya, P.(2019), "Finansal Durum Tablosu Unsurlarının Ölçüm Esasları Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 12 (3): 835-855.
- Kocabaş, E. (2014) "Lojistik Regresyon Ve Bankacılık Verileri Üzerine Bir Uygulama",Yüksek Lisans Tezi , Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koçbulut, Ö ve S. Barış (2016) "Avrupa Birliği Ülkelerinde İhracat ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi", Aydın İktisat Fakültesi Dergisi, 1(2), 22-39.
- Özerhan Akbulut, Y. (2008). "Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi" VI.Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu. Ankara : Ankara SMMM. (2-6 Mart 2008).
- Özulucan, A., S. Arslan, D. Keleş (2017), "Menkul Kıymetlerin TMS 39 Ve TFRS 9 Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi", Ömer Halis Üniversitesi İİBF Dergisi, 10(4), 235-249.
- Pamukçu, F. (2011), "Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi", Mali Çözüm Dergisi, 103, 79-96.
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels, University of Chambridge, USC and IZA Bonn, Dp No:1240.
- Sevilengül, O. (2014).Genel Muhasebe. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şahin, O. (2011). "İMKB'ye Kayıtlı İmalat Şirketlerinde Çalışma Sermayesi Politikaları ve Firma Performansı İlişkileri", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF dergisi, 6(2), 123-141.
- Türel, A. (2009)., "Gerçeğe Uygun Değer ile Finansal Raporlama Ülkemizde Algılanması ve Uygulanması", Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ulusan, H. (2007). "Finansal Raporlama Açısından Değerleme", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(2), 525-544.
- Ural K., Ş. Gürarda, ve M.B. Önemli (2015), "Lojistik Regresyon Modeli İle Finansal Başarısızlık Tahminlemesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gıda, İçki ve Tütün Şirketlerinde Uygulama", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 67: 85-100.

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_13.pdf, TFRS-13 Gerçeğe Uygun Değer Standardı.

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_9.pdf, TFRS-9 Finansal Araçlar Standardı.